

O'ZBEKCHA-NEMISCHA TARJIMALARDA MAQOLLARNING QAYTA YARATILISH MUAMMOLARI

O'zDJTU maagistranti - Berdiqulova N.

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek ertaklarining nemischa tarjimalarida uchraydigan maqollarning nemischa tarjimalari haqida so'z boradi. Unda tarjima variantlari va imkoniyatlari haqida kuzatuvlar qayd qilingan.

Kalit so'zlar: ertak, tarjima, tarjima variantlari, frazeologik birliklar, maqol va matallar, ekvivalentlik, adekvatlik, funksional muqqobillik, alternativ

Xalq ogzaki ijodi mahsuli bolgan ertaklarda jonli tilda istemolda bulgan maqol va matallar ham mavjudki, ularning tarjimasi ayrim muammolarni tugdiradi. Bu muammolarning adekvat yechimi tarjimon mahoratiga bogliq. Bir tildan ikkinchi tilga, aymiqsa ona tilidan chet tilga tarjima masalasi shu kungacha ko'p bahs-munozaralarga sabab bo'lib kelmoqda. Bu savollarning yechimi ustida G.Salomov, Ch.Rachimov, Sh, Raxmatullaev, M. Sodiqova, R. Fayzullaeva, Q. Musaev va boshqalar jiddiy izlanishlar olib bormoqdalar.

O'z xalqning tarixi va madaniyatini, moddiy va ma'naviy boyliklarini yaratgan har qanday buyuk xalq asrlar davomida to'plagan tajribasini kelajak avlodlarga yetkazadi. Maqol va matallar ana shunday bebaho merosning bir qismini hisoblanadi. Nemis, rus, o'zbek tillarida ko'plab maqol va matallar, frazeologik birliklar, va turli realiyalar qo'llanadi. Ulardan ba'zilari ikki yoki uch tilda mos keladi, boshqalari esa faqat bir tilga mansub jashaydi.

Xalq maqollarida jamiyatdagi hodisalarni soddalashtirish uchun tabiatdagi xususiyatlariga mos keladigan turli xil narsalar (hayvonlar, o'simliklar, uy-ro'zg'or buyumlari, kiyim-kechak, mehnat qurollari va boshqalar) ko'proq mahorat bilan qo'llaniladi.

Masalan:

Keine Rose ohne Dorn – Tikansiz gul bo'lmas.

Im schönsten Apfel sitzt der Wurm – Olmaning yaxshisini qurt bosar.
(Qovunning sshirinini it yeydi).

Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm – Olma tanasidan nari tushmas
(Onasini ko'rib qizini ol).

Das Bäumchen muss man biegen, solange es jung ist - Niholni yoshligidan eggan yaxshi (Bola yoshidan, xotin boshidan)

Ertrunkener Hund fürchtet das Wasser – suvga cho'kkan itning hadigi suvdan
(Sutdan og'zi kuygan, qatiqni ham puflab ichadi).

Auf den Sack schlägt man, den Esel meint man - Qizim senga aytaman, kelinim sen eshit.

Har bir xalqning tili ko'plab maqol va ifoda birliklariga bo'lingan Nemis tilida son-sanoqsiz qiziqarli maqollar mavjud va ular juda boy to'plamlar mavjud. Tilni mukammal bilishda maqol va matallarning alohida o'rni doimo sezilib turadi. Bizga ma'lumki, har bir xalq og'zaki ijodi uzoq tarixga ega bo'lib, doimo rivojlanib, avloddan-avlodga o'tib kelmoqda. Maqol va matallar har bir xalqning o'ziga xos

turmush tarzi, urf-odatlari, orzu-umidlari, turmush masalalarini o'zida aks ettiruvchi maqollardir. Maqollarning shakllanishida nafaqat oddiy odamlar, balki olim va yozuvchilar, yozuvchi va shoirlar ham katta rol o'ynaydi.

Nemis maqollarining ozbek tiliga tarjimalari tahlili shuni ko'rsatadiki, ularda ezgulik va yomonlik, haqiqat va yolg'on o'z aksini topgan, yovuzlikdan, mehr-shafqat va shafqatsizlikdan ogohlantiradi. Mavjud maqollarni o'rganish ikki muhim jihatga ega ekanligi til o'rganuvchilarni ularni yanada chuqurroq o'rganishga undaydi. Bu funksiyalar:

1. Og'zaki nutqni yaxshilashga ijobiy ta'sir.

2. Maqollarni o'rgatuvchi o'quvchilarning tilga pedagogik ta'siri Maqollarni o'rganishning yana bir e'tiborga molik jihati shundaki, ular juda sodda, ravon tilda ifodalangan. Nemis va o'zbek maqollarini ikki guruhga bo'lish mumkin:

1. O'zbek tillarida mavjud maqollarga mos keladigan maqollar.

2. Nemis tilidagi ayrim maqollarning o'zbek tilidagi ekvivalenti

Ko'pgina nemis maqollarida o'zbek tilida bitta yoki ikkitasi bor

Alternativ topish mumkin.

Maqollar boshqa mafkuraviy-frazeologik birliklar singari o'ziga xos o'rganish tizimiga ega. Ya'ni, maqollar qiyosiy o'rganilganda ularning ma'nosiga ko'ra funksional, ma'no va shakl kelishik yoki kelishmovchilik hodisalari aniqlanadi. Turli tizimli tillarda maqol bir xil funktsiyaga ega, bir xil ma'noga ega va bir xil shaklda ishlatilishi mumkin.

Masalan:

Hechdan ko'ra kech (Usbekisch).

Лучше поздно чем никогда (rus).

Better late then never (Englisch).

Besser spät als nie (deutsch)

Bizning fikrimizcha, bunday o'sish bir tomondan tarjimonlar mahoratining yuksalishi bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchi tomondan amalga oshirilayotgan tarjimalarning bevosita asl nusxaga tayanishi bilan bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Keller Gabriele / Rachimow Churram "Märchen aus Samarkand" 2001-2002
2. "Badiiy tarjima va o'zbek adabiyoti chet ellik alokalari" (Tarjimon tarjimashunoslarning jumhuriyat anjumani tezis materiallari) va Samarqand davlat dorilfununi 1992 y,
3. Pons "Ruscha-nemischa va nemischa-ruscha lug'at" 600 bet.
4. Reichl Karl "o'zbek ertaklarini o'rganish noshiri doktor N. Brokmeyer Bochum 1978, 110 bet.